

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Філософський факультет

Кафедра історії філософії

Буддизм як світоглядна основа філософської творчості А. Шопенгауера

(Buddhism as the ideological basis of the philosophical work of A. Schopenhauer)

Кваліфікаційна робота за спеціальністю 033 «Філософія»

на здобуття освітнього ступеня бакалавра філософії

Студент – виконавець:

Губрієнко Галина Сергіївна

IV курс, заочна форма навчання, філософія

Науковий керівник:

Титаренко Вадим Анатолійович,

кандидат філософських наук,

доцент кафедри історії філософії

(підпис)

Допущено до захисту:

на засіданні кафедри історії філософії

протокол № _____ від _____ 2022

р.

Зав. кафедри історії філософії,

доктор філософських наук,

доцент

Кононенко Тарас Петрович _____

КИЇВ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3-4
РОЗДІЛ 1. Буддизм	5-11
1.1 Походження та поширення буддійського вчення	
1.2 Буддійські канони та поширення дхарми	
1.3 Основа буддійської традиції	
1.4 Актуальність буддійського вчення у сучасному світі	
РОЗДІЛ 2. Філософська творчості А. Шопенгауера	12-21
2.1 «Світ як воля і уявлення»	
2.2 «Афоризми життєвої мудрості»	
2.3 Актуальність рекомендацій А. Шопенгауера у сучасному світі	
ВИСНОВКИ	22
ЛІТЕРАТУРА.	23

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена проблемами людей у сучасному технологічно розвиненому світі. Хоча є багато зручностей, для легкого життя та насолоди, люди не задоволені як фізично, так і психічно, не мають відчуття безпеки. Немає тривалої задоволеності життям.

Ми можемо думати про буддизм в термінах трьох основних категорій - філософії, науки і релігії. Релігійна частина включає принципи та практики, які стосуються лише буддизму, але буддійська філософія взаємозалежності, а також наука Будди про розум і людські емоції приносять велику користь людям у сучасному світі. Тибетський духовний лідер Далай-лама сказав: «20 століття було століттям війни та насильства, тепер ми всі повинні працювати, щоб побачити, що 21 століття – це мир і діалог.» [7] Проблеми з якими штовхнулись люди 21 століття потребують комплексного рішення.

А. Шопенгауер базував свої поради на своїй філософії та особистому досвіді, щоб допомогти людям влаштувати своє життя таким чином, щоб вони могли отримувати максимально можливу кількість задоволення та прожити життя якомога щасливіше. Філософська спадщина А. Шопенгауера залишається актуальною у сучасному світі.

Об'єктом дослідження філософські твори А. Шопенгауера, що складають основу його творчої спадщини.

Предметом дослідження є основні вектори впливу буддійського вчення на філософську творчість А. Шопенгауера та актуальність на сьогодні.

Метою роботи є історико-філософська реконструкція та узагальнення ключових положень буддизму, які визначально вплинули на розвиток та характерні особливості філософської доктрини А. Шопенгауера.

Відповідно до мети було сформульовано наступні завдання:

1. Продемонструвати історію виникнення буддизму
2. Узагальнити основні канони та дхарми буддійського вчення

3. Описати основні вектори впливу буддизму на творчість А. Шопенгауера

4. Визначити актуальність філософської творчості А. Шопенгауера у сучасному світі

Методи дослідження. В роботі використовувались методи історико-філософської раціональної реконструкції та порівняльний метод.

Джерельна база дипломної роботи складається з робіт, що описують історичне виникнення буддизму «Буддизм. Один вчитель, багато традицій» Далай-лама, Чодрон Т., «Іша Упанішада» Аурбіндо Ш. Та робіт, що безпосередньо складають основу творчості А. Шопенгауера «Афоризми життєвої мудрості», «Світ як воля та уявлення».

Структура роботи зумовлена логікою дослідження, що впливає з поставленої мети. Робота складається зі вступу, двох розділів (сім підрозділів), висновку та списку використаної літератури. Обсяг дипломної роботи становить 23 сторінки. Список літератури включає десять найменувань і складає 1 сторінку.

РОЗДІЛ 1. Буддизм

1.1. Походження та поширення буддійського вчення

Буддизм – це віра, заснована Сіддхартхою Гаутама. Вченням Будди зараз 2600 років, вони актуальні й у сучасному світі, нараховуючи близько 470 мільйонів послідовників. Його практика історично була найбільш помітною у Східній та Південно-Східній Азії, але її вплив зростає на Заході. Наразі буддизм одна з основних світових релігій.

Сіддхартха Гаутама, засновник буддизму, згодом відомий як «Будда», жив у V-VI століттях до нашої ери, поблизу сучасного кордону між Індією та Непалом. Гаутама народився у багатій сім'ї та був принцом з клану Шаків. Пошуки просвітлення почав з юного віку, коли наважився вийти за стіни палацу. У місті він побачив хвору людину, старого і труп, що спонукало його задуматися про те, що природа життя — страждання. Зворушений мирськими стражданнями він вирішив відмовитися від розкішного способу життя, покинути палац і прийняти спосіб життя мандрівного ченця. [2]

Гаутма навчався у великих майстрів свого часу та освоїв їх методи медитації, але зрозумів, що це невірний шлях до визволення. Протягом шести років він практикував сувору аскезу, проте прийшов до висновку, що неможливо приборкати розум способом катування тіла. Тоді змінив метод - заради духовної практики підтримувати здоров'я тіла, при цьому не вдаючись зайвим задоволенням. [2]

Після років пошуку Гаутама знайшов просвітлення, медитуючи під деревом Бодхі. У повний місяць четвертого місячного місяця він завершив процес очищення розуму і став повністю пробудженим буддою. [2]

Будда провів залишок свого життя, навчаючи інших, як досягти цього духовного стану. Він вчив жінок і чоловіків з усіх соціальних верств, вікових груп та рас. Послідовники Будди досягали реалізації та ставали вправними вчителями, а потім ділилися своїми пізнаннями з іншими, таким чином поширюючи вчення по всій давній Індії. У наступні століття Дхарма Будди

поширилась на північному сході - у Китаї, Кореї та Японії, на півдні - на Шрі-Ланці, а заході – на території нинішнього Афганістану, на південному сході - в Азії та Індонезії, і на півночі - в Центральній Азії, Тибеті та Монголії. В останні роки безліч центрів вивчення Дхарми з'явилося в країнах Європи. [2]

1.2. Буддійські канони та поширення дхарми

Поняття «колісниця», «шлях» є синонімами. Їх використовують, щоб описати послідовність набору духовних практик. Будда описує практики трьох колісниць:

1. Колісниця слухачів (савакаяну, шравакаяну)
2. Колісниця самостійно-реалізованих (паччекабуддаяна, прат'єкабуддаяна)
3. Колісниця бодхісаттв (бодхісаттая-на, бодхісаттваяна)

Відповідно до санскритської традиції, відмінності між трьома колісницями полягають у мотивації, спрямованій на досягнення конкретної мети, у виборі основного об'єкта медитації та кількості заслуг і часу, необхідних для досягнення мети. Навчання трьом колісницям представлені як у палійській, так і в санскритській традиції. Загалом, ті, хто практикує колісницю слухачів, здебільшого наслідують палійську традицію, а ті, хто практикує колісницю бодхісаттв — санскритську. [2]

У III столітті до нашої ери, вчення Будди поширились на території Шрі-Ланки. Ранні сутти передавалися усно бханаками - ченцями і черницями. Згідно з ланкійськими джерелами, ці сутти були записані приблизно в першому столітті до нашої ери. Зараз ми називаємо їх палійським каноном. [2]

У I столітті до нашої ери, виникла санскритська традиція, яка поступово поширилась по всій Індії. Чотири головні індійські школи — вайбхашика, йогачара, саутрантика та мадхьямака. Багато положень у палійській традиції узгоджуються з однією з чотирьох перелічених вище індійських шкіл, але повністю ототожнювати її з жодною з них не можна.

Зараз існують три канони: палійський, китайський та тибетський. Санскритський канон в Індії складено не було. Кожен із канонів ділиться на три «кошики» (живаки), або категорії навчань, які співвідносяться з трьома колісницями. Кошик вина відповідає за правила поведінки, кошик сутра приділяє особливе значення медитативному зосередженню, а кошик абхидхарми присвячений мудрості. [2]

Китайський канон був вперше опублікований у 983 році. Наразі стандартним виданням вважається "Тайсе синю дайзоке", опубліковане в Токіо в 1934 році, яке складається з чотирьох частин. Китайський канон дуже великий. В ньому багато текстів, що також входять і в палійський, і в канони Тибету. Зокрема, агами (священні роботи) в китайському каноні відповідають першим чотирьом нікаям (священні роботи) з палійського канону. [2]

Тибетський канон було відредаговано та систематизовано Будомом Рінпоче у XIV столітті. Перша версія канону Тибету була опублікована в Пекіні в 1411 році. Тибетський канон складається з Канг'юра, зборів слів Будди у 108 томах, і Тенг'юра, великих індійських коментарів у 225 томах. Більшість з цих текстів були перекладені тибетською безпосередньо з індійських мов (в основному з санскриту), але деякі - з китайської та мов Центральної Азії. [2]

Важливо звернути увагу на подібності та відмінності у трьох канонах. Тому що іноді люди помилково вважають, що буддизм Тибету є окремою релігією. З китайцями, корейцями та багатьма в'єтнамськими буддистами тибетців об'єднують чернечу традицію, моральні обіти бодхісаттв, санскритські писання та практики Амитабхи, Авалокітешвари, Манжушрі, Самантаб-хадри та Будди Медицини. Тибетські та японські буддисти мають схожі обіти бодхісаттви та такі сутри, як «Саддхармапундаріка-сутра». Хоча у текстах, які входять у кожен канон, є розбіжності, у представленому них матеріалі є і значної кількості збігів. Наприклад, Будда докладно пояснив недоліки гніву та подолання його в палійських суттах. В одній суті наводиться історія про те, як Будда порізав ногу кам'яним уламком і відчув

сильний біль - але не став із цього приводу журитися. Тому що без страждання не виникає співчуття. Існує практика, що була в санскритській традиції, під назвою «прийняття та давання», де практикуючий уявляє, що приймає страждання інших і віддає іншим власне щастя. [2]

Крім того, альтруїстичний намір бодхічіти, важливий у санскритській традиції, — це продовження чотирьох брахмавіхар, викладених у палійському каноні. Спільними для палійської та санскритської традицій є багато досконалостей (парами, параміту). Якості будь-якого будди, такі як десять сил, чотири безстрашності та вісімнадцять особливих якостей пробудженого, описані в текстах обох традицій. І там, і там говориться про непостійність, незадовільну природу, безсамості і порожнечі. Санскритська традиція вважає, що містить у собі вчення палійської і додатково роз'яснює певні ключові моменти. [2]

Терміни "тайський буддизм", "буддизм Шрі-Ланки", "китайський буддизм", "тибетський буддизм", "корейський буддизм" і т.д. - просто загальноприйняте позначення. У будь-якому разі буддизм у кожній із цих країн неоднорідний і містить багато буддійських практик із різних течій та філософських систем. У кожному перебігу є свої підгрупи, які з монастирів чи вчителів з різними поглядами. Деякі з цих підгруп наголошують на навчанні, інші на медитації. Одні наголошують практично безтурботності (саматха, шаматха), інші практично прозріння (зипассана, випашьяна), треті практикують їх разом. [2]

1.3 Основа буддійської традиції

Якщо можливість припинення Дуккхі (страждання) існує, до неї слід прагнути. Визволення стає можливим завдяки двом факторам: тому, що природа розуму - це ясне світло (пабхассара, прабхасвара), і тому, що забруднення за своєю природою поверхневі. [2]

З погляду санскритської традиції поняття ясного світла як природи розуму описують основну природу розуму - його ясну та пізнаючу умовну

природу, що дозволяє пізнавати об'єкти. Ця здатність розуму усвідомлювати об'єкти вже є, її не потрібно розвивати знову. Нездатність розуму пізнати певні об'єкти, мабуть, пов'язана з пошкодженням органів чуття. Пошкодження органу пізнання, наприклад, сліпота – перешкоджає нашому пізнанню візуального об'єкта. Відповідні царству, в якому ми народжені, види когнітивних здібностей та мозку можуть перешкоджати досягненню об'єктів. Людське вухо не вловлює звуки, які чують багато тварин, а мозок тварин перешкоджає розгорнутому концептуальному пізнанню та використанню мови.

Деякі речі звичайний розум не в змозі їх досягнути. Щоб пізнати їх, необхідне глибоке стійке зосередження, іноді пов'язане з правильною мудрістю. Коли мудрість, що досягає тонку безсамість всіх явищ, повністю усуне все до однієї завіси розуму, розум природним чином почне сприймати всі об'єкти, йому ніщо не заважатиме. Таким чином, розум будди всезнаючий і здатний одночасно досягати всі явища в єдиному акті розуміння. [2]

Кожна з філософських шкіл у буддизмі по-різному інтерпретує визволення і нірвану, але всі сходяться на тому, що це якість розуму, який назавжди позбавився від забруднень — причини сансари,— застосовуючи проти них протиотруту. Всі буддійські традиції сходяться на тому, що добрі якості можна розвивати, а забруднення розуму можна повністю усунути. При цьому кожна традиція описує основу, на якій все це відбувається, по-різному. Чотири благородні істини, яким навчав Будда, такі:

1. Істина страждання (дуккха)
2. Істина про причину страждання (самуда)
3. Істина про закінчення страждання (нірходха)
4. Істина шляху, що звільняє нас від страждань (магга)

Будду часто порівнюють з лікарем. У перших двох Благородних істинах він діагностував проблему (страждання) і визначив її причину. Третя Благородна Істина – це усвідомлення того, що є ліки. Четверта Благородна

Істина, в якій Будда виклав Восьмерик Шлях, є приписом, способом досягнення звільнення від страждань. [2]

Колесо Дхарми, символ Восьмеричного Шляху. Вісім етапів не слід розглядати по черзі, а навпаки, підтримують і підсилюють один одного:

1. Правильне розуміння - *Sammā ditthi*. Прийняття буддійських вчень. (Будда ніколи не мав наміру, щоб його послідовники сліпо вірили в його вчення, але практикували їх і самі судили, чи вони правдиві.)
2. Правильний намір - *Sammā sañ kamma*. Зобов'язання розвивати правильне ставлення.
3. Правильна мова - *Sammā vācā*. Говорити правду, уникати наклепів, пліток і образливих речей мовлення.
4. Правильні дії - *Sammā kammaṇṇa*. Поводитися мирно і гармонійно, утримуючись від крадіжки, вбивство і надмірне захоплення чуттєвим задоволенням.
5. Правильний спосіб життя - *Sammā ājīva*. Уникнення заробляти на життя способами, які завдають шкоди, наприклад, як експлуатація людей або вбивство тварин, або торгівля отруйними речовинами чи зброєю.
6. Правильне зусилля - *Sammā vāyāma*. Культивування позитивних станів душі, звільняючись від злих і нездорових станів і запобігання їх виникненню в майбутньому.
7. Правильна увага - *Sammā sati*. Розвиток усвідомлення тіла, відчуттів, почуттів і стани душі.
8. Правильна концентрація - *Sammā samādhi*. Розвиток розумового фокуса, необхідного для цього усвідомлення.

Нірвана означає гасіння. Досягнення нірвани - досягнення просвітлення - означає погашення трьох вогнів жадібності, оману і ненависті. Хтось, хто досягає нірвани, не відразу зникає в рай. Нірвану краще розуміти як стан душі, якого можуть досягти люди. Це стан глибокої духовної радості, без негативних емоцій і страхів. [2]

2.4 Актуальність буддизму в сучасному світі

Вчення Будди відноситься не тільки до 6 століття до нашої ери, але це позачасове вчення, яке, безсумнівно, можна практикувати протягом 21 століття і ще багато століть або тисячоліть вперед. Буддизм відіграє особливу роль у сучасному світі, оскільки, на відміну від багатьох інших релігійних традицій, буддизм однозначно викладає концепцію незалежності, яка тісно узгоджується з фундаментальними поняттями сучасної науки. Тибетський духовний лідер Далай-лама сказав: «20 століття було століттям війни та насильства, тепер ми всі повинні працювати, щоб побачити, що 21 століття – це мир і діалог.» [7]

Ми можемо думати про буддизм в термінах трьох основних категорій - філософії, науки і релігії. Релігійна частина включає принципи та практики, які стосуються лише буддизму, але буддійська філософія взаємозалежності, а також наука Будди про розум і людські емоції приносять велику користь кожному. Духовний лідер сказав, що «сучасна наука розробила дуже витончене розуміння фізичного світу, включаючи тонку роботу тіла та мозку, буддійська наука, з іншого боку, присвятила себе розумінню багатьох аспектів емоцій від першої особи – області, які ще є новими для сучасної науки». [2]

Вісім ступенів можна згрупувати у Мудрість (правильне розуміння та намір), Етична поведінка (правильна мова, дії та засоби до існування) та Медитація (правильні зусилля, уважність та концентрація). Будда описав Восьмирічний шлях як засіб до просвітлення, як пліт для переправи через річку. [2]

Будда був одним із тих, хто дуже усвідомлював багато наслідків ненависті. Він бачив, як люди гублять себе через ненависть. Будда вірив, що ненависть ніколи не припиняється ненавистю. Для Будди єдиний спосіб вирішити це – одна сторона повинна зупинитися. Любляча доброта, яка є

наріжним каменем буддизму, не сприймалася Буддою лише як простий етичний принцип. Він аналізував принцип люблячої доброти в піднесеному житті. [2]

Будда також проповідував Каруну – співчуття: співчуття легше генерувати. Коли ми бачимо когось у біді, наше серце рухається до цієї людини, і ми поспішаємо їй допомогти. Нарешті, четвертий аспект люблячої доброти і це повна незворушність, Упеккха. У нас немає ні друзів, ні ворогів, ні вищих, ні нижчих. У нас немає абсолютно ніяких відмінностей між однією людиною та іншою, і ми повністю злиті в своєрідну єдність з усіма істотами, всіма речами і всіма ситуаціями. Отже, як тільки ви зможете жити життям, у якому всі ці чотири характеристики керують вашими вчинками, не буде місця для ненависті, суперництва та конкуренції. Таким чином, цей другий принцип Сили піклується про ці проблеми, які б ми мали. [2]

Іншим найважливішим аспектом проповідей Будди є Бхавана - медитація. Бхавана означає тренування розуму. Саме слово етимологічно означає розвиток — подальший розвиток розуму. Будда вірив, що все виходить з розуму людини. І це відображає перший рядок першого вірша Дхаммапади. Чистий розум, навчений розум, добре розвинений розум, розум, яким можна керувати за бажанням, розум, який не переходить до предметів, які сприяють напрузі та нудзі, але зберігає пильність, продовжує розвиватися, відкриваючи сама та в ній таємниця життя, проблеми життя і реальність життя є найбільшим скарбом людини. [2]

Сьогодні в цьому науково і технологічно розвиненому глобальному селі, хоча є багато зручностей, для легкого життя та насолоди, люди не задоволені як фізично, так і психічно, не мають відчуття безпеки. Коли розум переконаний, що людина вільна від фізичної небезпеки, розум виробляє відчуття безпеки. Сьогодні у світі існує багато багатонаціональних і багатоцільових проєктів, які є величезними для розвитку країн. Але люди не задоволені тим, що мають. Немає задоволеності. Жадання, хапання, виникнення і загибель — головні риси світу. [2]

Коли хтось думає про сучасне життя, можна думати як з великою мірою оптимізму, так і з однаковим ступенем песимізму. Можна бути настільки задоволеним, що ми живемо сьогодні в той час, коли, здається, немає нічого, що людина не могла б подолати, за винятком кількох хвороб і місць у Всесвіті, однак песимістичний аспект полягає в тому, що ми в процесі чогось втратили. Буддизм знайшов застосування сьогодні і займає місце в сучасному житті через свою позачасову актуальність, що впливає з набору вічних цінностей.

РОЗДІЛ 2. Філософська творчості А. Шопенгауера

2.1 «Світ як воля і уявлення»

Артур Шопенгауер у своїй роботі *Die Welt als Wille und Vorstellung* («Світ як воля і уявлення») говорить, що світ є моє уявлення, тобто світ є такий, яким його бачить людина, – існує лише у його уявленні. На думку Шопенгауера, ми живемо не в кращому з усіх можливих світів, а навіть у найгіршому, де люди не можуть бути щасливі, оскільки те, що зазвичай називають щастям, сутнісно має лише негативний, а не позитивний характер. «Это не изначальное и по собственному почину посещающее нас счастье, но всегда удовлетворение какого-нибудь желания. Ибо желание, т.е. нужда, это предварительное условие всякого наслаждения и следовательно, наслаждению. Поэтому удовлетворение, или счастье, никогда не может быть чем-нибудь иным, кроме освобождения от горести, от нужды: ибо к последней относится не только всякое действительное, очевидное страдание, но и всякое желание, настойчивость которого нарушает наш покой, – сюда относится даже убийственная скука, от которой жизнь делается нам в тягость. Когда же, наконец, все преодолено и достигнуто, то в результате получается только то, что мы свободны от какого-нибудь страдания или желания и, следовательно, чувствуем себя как прежде, до его наступления. Непосредственно нам всегда дана только потребность, т.е. страдание.» [5, с. 188].

Варто зазначити, що воля спонукає нас до дій. У людини з'являється страх смерті саме тому, що воля не хоче помирати. Шопенгауер казав, що ми неправильно розуміємо суть існування, тому боїмось смерті. Але народження і смерть треба розглядати як щось, що належати до життя і властиве цьому

прояву волі. Народження і смерть – це для нас лише підвищений вираз того, з чого складається і все інше життя. «Рождение и смерть относятся к проявлению воли, т.е. к жизни, а последней свойственно выражать себя в индивидах, которые возникают и уничтожаются, – мимолетные, выступающие в форме времени явления того, что само в себе не знает времени, но должно все-таки принимать его форму, чтобы объективировать свою действительную сущность. Рождение и смерть одинаково относятся к жизни и уравнивают друг друга в качестве взаимных условий или – если кому-нибудь нравится такое сравнение – в качестве полюсов целостного явления жизни. Мудрейшая из всех мифологий, индийская, выражает это тем, что именно тому богу, который символизирует разрушение, смерть (как Брахма, самый грешный и низменный бог Тримурти, символизирует рождение, возникновение, а Вишну – сохранение), именно этому богу, Шиве, говорю я, она вместе с ожерельем из мертвых голов придает в качестве атрибута лингам, этот символ рождения, которое, таким образом, выступает здесь как противовес смерти, и этим указывается на то, что рождение и смерть по своему существу – корреляты, которые взаимно себя нейтрализуют и уничтожают.» [5, с. 162]

Шопенгауер розумів щастя як задоволення бажань. Протилежне щастю – страждання. Ми щасливі коли у нас відсутні страждання та повністю задоволенні всі бажання. Але за природою волі це неможливо. Шопенгауер вважає, що щастя можливе лише тимчасове, хоча не для багатьох людей. Якщо задовольнити всі бажання і немати нових — настає нудьга. Оскільки задовольнити волю неможливо, люди сповнені рішучості нескінченно ходити по гедоністичній біговій доріжці. «Так между желанием и удовлетворением протекает всякая человеческая жизнь. Желание по своей природе – страдание; удовлетворение скоро насыщает, цель оказывается призрачной, обладание лишает прелести, в новой форме появляются опять желание и потребность, а если нет – наступает пустота и скука, борьба с которыми так же мучительна, как и с нуждой.» [5, с. 184]. Тому краще не надто намагатися

задовольнити бажання, бо все одно відчуватимете порожню тугу. Шопенгауер радить не бігти за щастям, а прикласти зусилля щоб здобути свободу від болю. Безболісний стан - це найближче до щастя, яке людина може отримати.

Шопенгауер багато розмірковує про неменучість страждань та аскетичний спосіб життя. «Аскетизм выражается, далее, в добровольной и преднамеренной нищете, которая наступает не только per accidens, при раздаче имущества для облегчения чужих страданий, но служит здесь целью сама по себе и должна быть постоянным умерщвлением воли, чтобы удовлетворение желаний и сладость жизни вновь не возбудили воли, самопознание же прониклось отвращением к ней. Человек, достигший этого предела, как одушевленное тело и конкретное явление воли все еще продолжает чувствовать склонность ко всякого рода желаниям, но он сознательно подавляет их, принуждая себя не делать ничего того, чего ему бы хотелось, а напротив, делать все то, чего не хочется ему – пусть это и не имеет никакой дальнейшей цели, кроме умерщвления воли. Так как он сам отвергает являющуюся в его личности волю, то он не станет противиться, если другой сделает то же самое, т.е. причинит ему какую-нибудь несправедливость: поэтому он рад всякому страданию, которое приходит к нему извне, случайно или по чужой злобе, рад всякой утрате, всякому поношению, всякой обиде, – он радостно принимает их как повод удостовериться, что он уже больше не утверждает воли, а охотно берет сторону любого врага того явления ее, которое составляет его собственную личность...Когда же, наконец, приходит к нему смерть, разрешающая это явление воли, сущность которой в силу свободного самоотрицания умерла в нем уже давно, кроме слабого остатка ее – одушевленности тела, то он встречает смерть с великой радостью как желанное освобождение.» [5, с. 224]

Шопенгауер стверджує, що ненависть і злість обумовлені егоїзмом, в основі якого лежить те, що пізнання обмежане *principle individuationis*. Джерелом і сутністю справедливості, а у подальшому

розвитку, джерелом вищих ступенів, любові і благородства, є те розуміння principle individuationis, яке знищує різницю між власним і чужими індивідами, тим самим робить можливим і пояснює повноту благих помислів аж до безкорисливої любові і великодушного самопожертву заради інших. «Когда же это постижение principii individuationis, это непосредственное познание тождества воли во всех ее проявлениях достигает высокой степени ясности, оно немедленно оказывает еще более глубокое влияние на волю. А именно, если в глазах какого-нибудь человека пелена Майи, principium individuationis, стала так прозрачна, что он не проводит уже эгоистического различия между своей личностью и чужою, а страдание других индивидов принимает так же близко к сердцу, как и свое собственное, и потому не только с величайшей радостью предлагает свою помощь, но даже готов пожертвовать собственной индивидуальностью, лишь бы спасти этим несколько чужих, – то уже естественно, что такой человек, узнающий во всех существах самого себя, свое сокровенное и истинное Я, должен и бесконечные страдания всего живущего рассматривать как свои собственные и разделить боль всего мира.» [5, с. 222]. Будда докладно пояснив недоліки гніву та подолання його в палійських суттах. В одній суті наводиться історія про те, як Будда порізав ногу кам'яним уламком і відчув сильний біль - але не став із цього приводу журитися. Тому що без страждання не виникає співчуття. [2]

2.2. «Афоризми життєвої мудрості»

В праці під назвою «Афоризмы житейской мудрости», Шопенгауер дотримується практичного погляду на те, як отримати максимальну користь із жахливої ситуації. Дає рекомендації як уникнути нещастя. У вступі Шопенгауер пояснює, що мета цієї праці — допомогти людям влаштувати своє життя таким чином, щоб вони могли отримувати максимально можливу кількість задоволення та прожити життя якомога щасливіше. Концепція щастя Шопенгауера суто гедоністична, хоча він вживає термін

евдемонологія.

Шопенгауер поділяє життя на фази:

- Рання юність — це час, коли ми пізнаємо навколишній світ і перебуваємо у відносній самоті. Це щасливий час, тому що діти від природи близькі до природи, яка змінюється, коли вони виростають;
- Пізня юність і юність нещасливі, тому що ми постійно шукаємо щастя, якого не знайти в людському житті. Ми розчаровані та нещасні;
- В останній період нашого життя в житті переважає страх нещастя. Ми дійшли розуміння, що справжнього щастя у нашому житті не знайти, і ми будемо задоволені безболісним існуванням. Наша енергія зменшується, але наш досвід та розуміння зростають. Нарешті ми можемо побачити своє життя у перспективі. Оскільки наше лібідо, що завдає неприємностей, згасає. Ми можемо стати по-справжньому розумними. [4]

Але коли настає старість, з усім цим покінчено, частково тому, що кров охолоджується і почуття вже не так легко спокушаються. Частково тому, що досвід показав справжню цінність речей і марність задоволень, внаслідок чого ілюзія поступово розвіялася. [4]

У своєму описі фаз життя Шопенгауер втішає баченням щодо приємної старості, коли нарешті людина навчилася приймати справжню природу життя. Життя без ілюзій і пристрастей краще за постійне прагнення насолод.

Шопенгауер пропонує нам набір практичних правил, за якими слід жити. Він починає з набору загальних правил, за якими слідує правила, що стосуються відносин із самим собою. Третій набір правил стосується поведінки стосовно інших.

Шопенгауер пропонує міру щастя, що відповідає його поглядам:

«Если вы хотите оценить состояние человека с точки зрения его счастья, то надлежит спрашивать не о том, что его тешит, а о том, что его огорчает, ибо чем ничтожнее последнее, взятое само по себе, тем человек счастливее. Ведь для того чтобы чувствовались мелочи, нужно состояние благополучия: в несчастии мы совершенно их не замечаем». [4, с. 198]

На загальні правила Шопенгауера вплинула філософія буддизму. Ми маємо обмежувати наші очікування від життя. Акцент на свободі від болю - буддистський.

У розділі «Про нашу поведінку стосовно до себе» Шопенгауер досліджує загальні правила. Наприклад, він каже нам, що обмеження сприяє щастю. Що менше Воля збуджена, то менше ми страждаємо. Сконцентруйтеся на житті в сьогоденні. Знайти правильну пропорцію між думками про минуле, сьогодення та майбутнє «Важный пункт житейской мудрости состоит в правильном распределении нашего внимания между настоящим и будущим, чтобы ни одно из них не вредило другому. Многие слишком живут в настоящем: это – легкомысленные. Другие слишком поглощены будущим: это – тревожные и озабоченные.» [4, с. 201]

Шопенгауер радить нам час від часу озиратися на своє життя, тому що ми можемо винести з неї уроки. «Чтобы жить вполне обдуманно и извлекать из собственного опыта все те поучения, какие в нем содержатся, для этого нужно почаще обращаться мыслью назад и делать сводку тому, что пережито, сделано, испытано и пережито, а также сравнивать свои прежние суждения с теперешними, свои намерения и стремления с достигнутыми результатами и полученным от них удовлетворением. Это – повторение наиприватнейших лекций, какие всякому читает опыт. Личный опыт можно принимать также за текст, а последующие размышления и знания – за комментарии к нему. Многочисленные размышления и знания при малом опыте подобны изданиям, страницы которых содержат две строки текста и сорок строк комментария. Большой опыт при малом размышлении и слабых знаниях подобен бипонтинским изданиям без примечаний, где многое остается непонятным.» [4, с. 209]

У його порадах про те, як поводитися з іншими людьми в нашому житті, присутній песимізм та особистий досвід Шопенгауера. Він вважає, що бути разом з іншими людьми — це найчастіше жахливе випробування. Проте рекомендація, сприймати людей такими, якими вони є, дуже корисною.

Прийняття того факту, що людей не змінити, позбавляє багатьох конфліктів. «Чтобы пройти свой путь в мире, полезно взять с собой большой запас предусмотрительности и снисходительности: первая предохранит нас от убытков и потерь, вторая – от споров и ссор.» [4, с. 194]

2.3. Актуальність рекомендацій А. Шопенгауера у сучасному світі

Шопенгауер базував свої поради на своїй філософії та особистому досвіді Німеччини 19 століття. Наскільки це відповідає ситуації сьогодення? Це можна перевірити, порівнявши його рекомендації з результатами емпіричних досліджень у сучасному суспільстві. Наприклад, Шопенгауер стверджує, що краще триматися якомога далі від людей, не слід довіряти людям і дружбі. Емпіричні дослідження показали б навпаки, що люди щасливіші у соціумі. Люди – це соціальний вид, який покладається на співпрацю, щоб вижити та процвітати. Розуміння того, як і чому співпраця досягає успіху чи невдачі, є невід'ємною частиною розв'язання глобальних проблем, з якими ми стикаємося. Співпраця лежить в основі життя людей і суспільства — від повсякденних взаємодій до деяких з наших найбільших починань. Розуміння співпраці — що її мотивує, як вона розвивається, як відбувається, а коли не відбувається — тому є важливою частиною розуміння всіх видів людської поведінки. [9]

Шопенгауер стверджує, що велика кількість грошей не робить людину дуже щасливою. Кожному потрібен базовий дохід, щоб вижити, але після цього багатство дуже відносне. На цю тему дослідження амбівалентні. Численні кореляційні дослідження, зазвичай показують слабкий зв'язок між об'єктивним доходом і щастям у багатих країнах. Але згідно з новим дослідженням Уортонської школи Університету Пенсільванії, добробут людей підвищується з кількістю грошей, які вони заробляють. Гроші дають людям самостійність у вирішенні того, як їм жити, сказав Метью Кілінгсворт, автор дослідження і старший науковий співробітник Wharton, який вивчає людське щастя. [10]

Коли експерти вимірюють щастя в дослідженні, вони враховують емоційне щастя людей або те, що вони відчують щодня, і наскільки вони задоволені тим, як проходить їхнє життя загалом. [10]

Для цього нового дослідження дослідники попросили 33 391 працюючу людину (віком від 18 до 65) використовувати додаток для смартфонів, який спонукав їх контролювати свої емоції протягом дня. Додаток попросив їх оцінити: «Як ви себе зараз відчуваєте?» і «Наскільки загалом ви задоволені своїм життям?» Висновки засновані на семирічному зборі даних. [10]

Захисник песимізму Шопенгауера порадив би людям не бути надто оптимістичними, адже найгірше ще попереду. Однак дослідження показують, що оптимізм також є позитивною рисою в складних обставинах. Це допомагає людям побачити негатив у перспективі: якщо ви бачите майбутнє як приємне, ви, швидше за все, побачите негативні події як тимчасові. Оптимізм дає людям сили боротися з негативом, оскільки допомагає людям зосередитися на аспектах даної ситуації, які знаходяться під їхнім особистим контролем, щоб вони могли якнайкраще використовувати труднощі. Однак песимізм не завжди поганий. Наприклад, Джулі К. Норем, амереканський психолог, пояснює, що захисний песимізм (когнітивна стратегія, коли люди встановлюють низькі очікування щодо майбутнього результату, незважаючи на те, що в минулому вони добре виступали) допомагає людям, які сильно занепокоєні, підготуватися до викликів. Люди, які використовують цю стратегію, зазвичай добре працюють. Вони усвідомлюють, що для них може означати поганий виступ, і це надихає їх докласти зусиль до підготовки. Очікуючи найгіршого, вони стримують тривогу з приводу невдач. За таких обставин низькі очікування не виправдовуються. [8]

ВИСНОВКИ

Метою нашого дослідження було здійснити історико-філософську реконструкцію та узагальнення ключових положень буддизму, які визначально вплинули на розвиток та характерні особливості філософської доктрини А. Шопенгауера.

В процесі здійснення дослідження ми реконструювали історію виникнення та поширення буддизму починаючи з давньої Індії до північного та південного сходу, заходу та півночі. Визначили різницю між трьома канонами (палійський, китайський та тибетський), які існують на сьогодні. Узагальнили спільну основу буддійського вчення у для трьох канонів. Також визначили, що буддизм знайшов застосування сьогодні і займає місце в сучасному житті через свою позачасову актуальність, що впливає з набору вічних цінностей.

У роботі висвітлено вплив буддійського вчення на філософську творчість А. Шопенгауера на прикладі ключових цінностей, бачення світу та порад. На думку Шопенгауера, ми живемо не в кращому з усіх можливих світів, а навіть у найгіршому, де люди не можуть бути щасливі, оскільки те, що зазвичай називають щастям, сутнісно має лише негативний, а не позитивний характер. Шопенгауер пропонує нам набір практичних правил, за

якими слід жити. Мета — допомогти людям влаштувати своє життя таким чином, щоб вони могли отримувати максимально можливу кількість задоволення та прожити життя якомога щасливіше.

Загальні рекомендації А. Шопенгауера, на які вплинула філософія буддизму, залишаються актуальними у сучасному світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аурбиндо Ш. Иша Упанишада : книга / пер. А. Ткачев. 2004. 530 с.
2. Далай-лама, Чодрон Т. Буддизм. Один учитель, много традиций : книга / ред. Л. Тенпы ; пер. А. Монтау. Эксмо, 2019. 368 с.
3. Титаренко В. "Жизненная философия Артура Шопенгауэра". Plato's Cave.
URL: https://www.youtube.com/watch?v=73xZDwuVrRk&ab_channel=Plato'sCave
(дата звернення: 27.05.2022).
4. Шопенгауэр А. Афоризмы житейской мудрости (сборник) : Электронная кн. Москов. Клуб, 2015. 1157 с.
URL: https://royallib.com/book/shopengauer_artur/aforizmi_giteyskoy_mudrosti_sbornik.html (дата звернення: 26.05.2022).
5. Шопенгауэр А. Мир как воля и представление (Die Welt als Wille und Vorstellung) : Электронная кн. / пер. з немецкий Ю. Исаевич Айхенвальд. 1219 с.
URL: https://librebook.me/die_welt_als_wille_und_vorstellung (дата звернення: 28.05.2022).
6. Arthur Schopenhauer. Famous Philosophers.
URL: <https://www.famousphilosophers.org/arthur-schopenhauer/> (date of access: 07.06.2022).
7. Croft J. Dalai Lama calls for “century of dialogue”. LEHIGH University.
URL: <https://www2.lehigh.edu/news/dalai-lama-calls-century-dialogue> (date of access: 12.05.2022).

8. K. Norem J. Defensive Pessimism, Anxiety, and the Complexity of Evaluating Self-Regulation. *Social and Personality Psychology Compass*. 2008. P. 121–134.
URL: <https://anthonyongphd.files.wordpress.com/2018/08/norem-2008.pdf> (date of access: 28.05.2022).
9. The cooperative human. *Nature Human Behaviour*. 2018. VOL 2. P. 427–428.
URL: <https://doi.org/10.1038/s41562-018-0389-1> (date of access: 15.06.2022).
10. W. Berger M. Money matters to happiness—perhaps more than previously thought. *Penn Today*. URL: <https://penntoday.upenn.edu/news/money-matters-to-happiness-perhaps-more-than-previously-thought> (date of access: 18.06.2022).